

Samelbd.

0/0

die,

62
DE
NIMIA SERMONIS PATRII CVLTVRA
HODIERNAE BARBARIAE CAVSSA
P R O L V S I O

Q V A
AD SOLEMNEM IN DECLAMANDO
EXERCITATIONEM
BENIVOLE AVDIENDAM
HVMANISSIME INVITAT
CAROLVS HENRICVS SENTENIS,
AA. LL. M. LYCEI TORGAVIENSIS RECTOR.

L I P S I A E,
EX OFFICINA IACOBÆERIA,
MDCCLXXX.

18
MAY 18 1850
THE UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE
LIBRARY

1850
MAY 18 1850
THE UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE
LIBRARY

Communem, qua digna videatur haec commentatio, assensio-
nem si spectro, omni fere spe destitutus, animo vt infrin-
gar, necesse est. *Nonnulli* enim illorum, qui qualescun-
que labores meos scholasticos cum liberalitate quadam huc vsque le-
gerint, fortasse obducta fronte praesentem disputationem, non tam
mirantes, quam indignantes, adspicient, vt ex hoc vultu facile con-
iicere possim, collectam ipsorum gratiam nunc effudisse me omnem,
plurimi vero, criminandi cupiditate in omne id incensi, quod a praesentis
aetatis tempestiuitate abhorreat, publicis iniuriis me proscin-
dent, risumque naso adunco mouentes, prolusionem hanc, quasi
longe infeliciores ingenii prouentum, abiicient. *Illorum* beniuolen-
tiae iacturam, quia non parum ad opprimendum animum scholasticum
conferre poterit, vehementer doleo, fortasse tamen, si animo aequo,
et ab omni partium studio abalienato hoc scriptum ad finem vsque
legere illis placuerit, non omnis spes frustra concipitur, *ipsorum*
gratiam esse me recuperaturum, *horum* vero, qui a praesentis, eius-
que multo elegantioris, aetatis deliciis atque illecebris capti tenen-
tur, quique, humanitatis recentioris suauitate perfusi, omne, quod
ab illa remotum est, aut illi obesse conatur, fastidiose auersantur,
horum igitur criminationem, qua mihi, domesticae barbariei reo, et
politicis, quae putatur, ingeniorum hodiernorum culturae aduer-
santi, odium conflare, aut saltem irrisionem concitare, studiose elab-
orabunt, candide hic adieciisse non poenitebit, vt intelligant, ipso-
rum *animi indolem* atque *sapientiam* mihi quam optime esse cognitam,
meque istiusmodi sermonibus, bonae famae per se non noxiis, nequa-
quam commoueri. *Sic rursus*, clamitant, *sic rursus* nouae de hodierna
barbaria querrimoniae iactantur? *sic rursus* splendida aetatis nostrae de

literarum republica merita animo ingratiſſimo obſcurantur? Ohe iam ſatis inueteratae ſunt iſtiusmodi querelae! iam ſatis exploſae ſunt iſtiusmodi cantilenae lugubres! quis eſt ille cuſtos et vigil, in ſpecula poſitus, ex quo haec miſerabilis vox auditur: videte, ciues, barbaries iam ante portas, videte, ne quid detrimenti accipiant bonae literae? quis eſt ille Vindex et Stator exquiſtae, quae praedicatur, eruditionis? num ipſe tot tantisque ingenii viribus pollet, vt monitoris et caſtigatoriſ munere graui fungatur? non, vt plerumque fieri ſolet, iſtiusmodi naeniae a viro quodam ad teretes aures noſtras perferuntur, qui, puluere paedagogico obrutus, et ſeuero ac diſorto vultu ſcholaeſtico minitans, de ſatis vulgari intelligentia gloriatur? non ab eodem viro, qui ante aliquot annos ſimiles querimonias contra optimum et ſapientiſſimum virum mouit, cuius ſeminarium ſcholaeſticum, vt ex Hamburgeniſibus rerum publicarum commentariis conſtat, tanta nunc celebritate floret, vt inde a Petropoli vſque ad Liſbonam nominis eius gloria cum omni poſteritate ſit adaequata? vbinam denique dominatur iſta, quae ſomniatur, barbaries? quae regio Germaniae noſtrae tam inculta, agreſtis, et barbara eſt, quin fertilis et frugifera ſit ingenii, elegantiffima lectione tam bene nutritis, vt illorum opera, quam nitidiſſimis compagibus ornata, in vnaquaque cubiculi mundique muliebris menſa reperiuntur? legantur nundinarum indices, quibus libri, in lucem adſpectumque recens editi, aeternitati conſignantur, quam immenſus fere eſt nouiſſimorum ſcriptorum numerus, et inſcriptiones horum librorum nonne tam ingenioſe, tam ſubtiliter ſunt excogitatae, vt quilibet, niſi feliciffimae aetatis noſtrae de ſumma eruditionis laude, ipſi iuſtiſſime tribuenda, gratulandum putet, aut ſtupendae et craſſae ignorantiae, aut inuidentiae atque luoris ignominiam ſibi contrahat? Veriſſimum eſt, rem mihi eſſe cum POLITIſſIMIS atque ELEGANTIſſIMIS aduerſariis, a quibus non minus morum atque vrbauitatis, quam ingenii atque eruditionis praeſtantia longe multumque ſuperor! ecquid pretii darem, ſi quis monitis fideliffimis me retinuiſſet, ne de praeſentis aetatis cultura, eiusque venuſtate atque humanitate dubitarem! tam honorifica appellatione, tot blanditiis, tot verbis, benignitatem ſpirantibus, exceptus ab aequalibus (ſive, pro ipſorum barbara elegantia, a coaetaneis) quo confugiam, quo vertam me, neſcio! Sed multo triſtior adhuc fors mihi educitur, en alios, qui longe acriorem in me impetum faciunt, vociferantes:
quid?

quid? eo insipientiae atque stuporis quis unquam putasset, quemquam posse progredi, ut persuasum nobis cupiat, sermonis patrii culturam foecundissimam esse barbariae parentem? non Graeci, non Romani, quos tu solos sapientes, et imitatione dignos censes, omne studium omnemque operam ad id contulerunt, ut orationem insecerent, ut illam molliorem ditioemque redderent, verbo, ut linguam patriam emendandam curarent? num peregrinis gentibus, num intermortuis, et ab usu remotis, linguis ularum, maiorem cultum maioremque animi attentionem debemus, quam nostrae? apage, doctor umbraticae! apage, difficilis vir atque morose! ne audeas, nostris interesse circulis, ad elegantiores humanitatem compositis, tu sane nihil in WIELANDIO, GLEIMIO, GOETHIO, IACOBI, GOECKINGIO, LESSINGIO, BVIRGERO, et qui sunt alii scriptores amantissimi, legisti, tu sane nihil ex ingeniosis Musarum fastis, fabulosis historiis, carminibus Anacreonticis, et ludis scenicis memoriae tuae mandasti, quo recitando tempus iucundissima ratione nobiscum, SENECAE honestam, quae dicitur, temporis avaritiam deridentibus, transigere posses, abeas, tu sordide et puluerulente Graeciae Latineque monumentorum auceps, alioquin vix nobis sufficerent laguncululae nostrae, liquore odorifero repletae! Sed non est, BONI ATQUE ELEGANTES viri, quod stomachum vobis ipsi moueatis, animo sedato et tranquillo sitis, ego ingrato aduentu meo, Myconiorum more, vobis nunquam creabo molestias, quid? quod, ne absens etiam, conuulsis et infractis in complectendo machinationibus vestris, et compensatis, quibus me exornastis, laudibus in praesentia pudore vos suffundam (nisi fortasse omnem iam deposuistis) hinc animum non intendam detegendis fraudibus vestris, neque haec vobis respondebo: facilis, inquit aper, vindicta est mihi, sed inquinari nolo ignaui sanguine, haec potius sola sint, quae ad vos accommodanda putem: quodsi accusator alius, SEIANO, foret, si testis alius, iudex alius denique, dignum faterer esse me tantis malis. Quid vero mihi restat, cum exulcerati plurimorum Lectorum animi non solum omnem assensum mihi denegant, sed etiam istiusmodi friuolis et malignis sermonibus bonam existimationem meam maculis adspargere, illamque conterere audent? quid est, quod, ad animum reficiendum, sperare possim? O permulti, licet iam vrgens, aut certe aduentans sit barbaries, permulti, inquam, iique tam exquisita et accurata do-

Orina, quam summis in literas fugientes meritis, celebres atque conspicui adhuc reperiuntur Viri, qui, quo remotiores ab opinatis recentiorum suauitatibus sunt, eo faciliores se mihi in iudicando praebere poterunt, propterea quod nihil omnino aetatis praesentis leuitati, sed omnia veritati eiusque fortissimae defensionis, dare constitui. *Illis si probatus fuero, quid est, quod credam, reliquos esse curandos?*

Quotusquisque est, quin, si quid, cui in vniuersum considerato, commune odium per se non esset conflandum, reprehensione atque criminatione dignum putet, siue ignorantiae fastu inflatus, siue odij rabie atque inuidientiae malitia incensus, eo feruoris in viruperando progrediatur, vt non solum totum illud, quod ipsi offensionem atque indignationem excitarit, nullis limitibus adhibitis, contemnendum reiiciendumque censeat, sed omnes illos etiam, qui studio atque amore in id, quod ipsi inuisum sit, ferantur, despiciat, illosque despectos contumeliosis vocibus atque conuiciis laesat? pauci certe inueniuntur, qui, partibus quibusdam non addicti, animum ad verum pretium eiusmodi rei statuendum ita intentum habeant, vt laudanda a reprehendis iusta et debita cautione fecerant, *illaque extollant et commendent, haec improbent atque dissuadeant.* Ne igitur hoc idem sit, quod mihi in culpam vertatur, statim ab initio dicam, vim mihi afferri non excusandam, si quis persuasum habeat, me in omnem quamcunque *sermonis patrii* culturam tam iniquo tamque vehementi odio esse inflammatum, vt linguas peregrinas, easque solas, studiose tractandas, et quemquam eruditorum, quo magis infuscatus sit *domestica barbarie*, eo maiori iure eruditi nomine insigniendum putem. Tanta potius necessitatis, *linguae germanae* quod impeditur, studium iudico, vt exploratissimum habeam, illud vel grauissimis negotiis esse annumerandum, neque tam praeclarum esse, scire *germane*, quam turpe, nescire, et, quo magis abhorrens videar ab omni dissimulatae acerbis suspicione, rationes adiciam, quibus impallus haec statuo. *Quid in vniuersum maioris dedecoris est, huius sermonis neglectu? Scire latine, inquit CICERO, non tam mihi oratoris boni, quam ciuis Romani, proprium videtur, et, quid est, quod necessitatem cognitionis linguae Romanae non solum oratori, sed vnicuique ciuium, iniungendam*

dam existimet? certissime non ex sola arrogantia, quam ciuibus suis instillare voluerit, vt persuasissimum illis esset, linguae Romanae, sicut nomini Populi Romani, inesse, nescio quid quantumque maiestatis atque praestantiae, sed potius eo consilio, vt ciues vehemētissimo *Patriae* amore incenderet, *Patriae*, inquam, cuius tanta vis est, ac tanta natura, vt *Ithacam* illam, in asperrimis saxulis, tanquam nidulum, effixam, *sapientissimus vir* immortalitati anteponeret, *Patriae*, quae tute alit ciues, *Patriae*, quae honeste ciues producit, *Patriae*, quae munit ciuium rationes bonis legibus, optimis moribus, honestissimisque disciplinis, *Patriae*, a qua omnia commoda accipiuntur, et pro qua nullum incommodum graue est putandum, *Patriae*, cui nascitur ciuis, *Patriae*, quae omnes omnium charitates complectitur vna, *Patriae*, pro cuius salute est dimicandum, *Patriae* denique, pro qua bonus non dubitat, mortem oppetere. Quo luculentiori certiorique documento amorem in communem hanc, eamque optimam facillimamque Parentem, comprobare possumus, quam hoc, vt linguae eiusdem non minorem obseruantiam praestemus, quam reliquis illius legibus, institutis, atque disciplinis? his omnibus continetur vinculum, quo coniungimur cum *Patria* suauissima, quodque tam arctum, tamque firmum est, vt, qui illud dissoluere velit, ipsi naturae violenter resistat, his omnibus accurate et diligenter cultis, studia restamur, quibus *Patriae* tutelam atque praesidium cupimus, his omnibus reuerenter habitis atque obseruatis, felicitatem nostram, a *Patria* sperandam, confirmamus, his omnibus distinguimur a peregrinis. *Lingua patria* igitur qui inquinata loquitur, maxime vero, qui, aliarum linguarum cognitione exquisitori imburus, eam turpiter neglexit, cuius amorem laede materno quasi fugere debuisset, iste nimis refrigerati in *Patriam* animi suspicionem sibi contrahit, iste indignus est, quem *Patria* alat, quem producat, quemque tueatur, iste ingrattissimus et maxime impius *Verrina* criminatione multo maiori iure est notandus, quam *CICERO*, cum in senatu Graeco verba fecerat, et Graeae apud Graecos locutus erat, iste a *Patriae* societate est remouendus. Vtinam igitur poeniteat vos, *Parentes*, qui praesentis aetatis molliem nimis delicati sequimini, liberos vestros ad *exterarum gentium* linguarum familiaritatem, in primis *Gallicae*, prius adducere, quam consuetudinem cum *lingua patria*

patria contraxerint! vos saepe (nolite mihi subirasce, ego de tanto officio, quantum mihi semper videbitur iuuentutis educatio, animo integerrimo vobiscum colloquer) de *Gallico magistro*, aut, quia multo viliori mercedula institutionem mancam atque miserabilem collocat, de *magistra Gallica*, liberis vestris anquirenda prius solliciti estis, quam hi *voces germanas legere*, illasque recte et distincte *pronunciare* didicerint. Fidem mihi habeatis, vos ipsos istiusmodi liberorum fingendorum ratione non parum conferre ad penitus aliquando extinguendum, saltem minuendum, in illorum animis *Patriae* charissimae amorem, propterea quod non solum aures illorum nimis mature *peregrinarum vocum* sono atque suavitate titillantur, et nimis fero *linguae patriae* gravitati aduescunt, sed mores etiam *peregrini* istiusmodi praeceptoris infirmis et mollibus liberorum animis tam alte imprimuntur, ut adultiori aetate illos imitando expriment. Nolite enim hoc argumento contra me uti, *linguae patriae facilitatem ipso usu posse comparari*, pro vestra disciplina vsui huius *sermonis patrii* praecurrit *linguae peregrinae* cognitio (id quod iniquum est, quia liberi vestri *Patriae*, non *Galliae*, nascuntur) et vulgaris consuetudo, ob supinam et frequentem in loquendo negligentiam, boni et elegantis magistri locum non obtinet, sic dedecus, ex contemtionem atque neglectu *sermonis patrii* dimanans, prope commune, et plurimorum sane Germanorum proprium est. Sed, missis his, *cuiusque populi artes atque doctrina coniuncta est cum ipso lingua*. Qui enim in cognoscendis atque inquirendis historiarum monumentis aliquam modo operam industriamque collocarunt, iis non opus est, ut magna orationis copia demonstretur, omnium populorum eruditionem, artiumque liberaliorum cognitionem cum illorum sermone, vitae vsu recepto, semper cognitione quadam mutua contineri, ut, quo solertiores assiduitatem huic impenderint, eo exquisitior et praestantior *illa* reperiatur, et, quo latius patuerit illorum doctrina atque scientia, eo maiores diuitias, maioresque suauitates consecuta videatur ipsorum lingua. *Germani* non soli sunt, quorum exemplo hoc collustrari possit, quique tum demum HAGEDORNIOS, HALLEROS, RABENEROS, GELLERTOS, aliosque eiusdem praestantiae scriptores, habuerunt inclarescentes, cum *linguam patriam* sordibus atque maculis multo accuratius purgare inceperant, neque

neque *Romani*, quorum CICERONES, CAESARES, LIVII, VIRGILII, atque HORATII aequales esse non potuerunt LIVIO ANDRONICO, FABIO PICTORI, ENNIO, CATONI atque PLAVTO, sed *Graecorum* etiam atque *Arabum* lingua tam ingentem vocum copiam atque abundantiam nunquam esset adepta, nisi horum populorum de bonis literis tam luculenta tamque splendida fuissent merita, ut praecipui illarum auctores atque patroni, omniumque fere reliquorum populorum magistri censerentur. *Barbaris sacculis*, quae densissimis tristissimisque tenebris inuoluta tenebantur, quid defuit? quare luctuosissima funestissimaque fuere? num ingeniorum sterilitate laborarunt? num sequentia tempora multo largiorem prouentum tulerunt hominum, maiori docilitate, maiorique inuestigandi sagacitate instructorum? profecto, nisi *linguarum eruditarum* cultus tunc temporis consenuisset, maximeque in *Germania sermonis patrii* studium omnino neglectum iacuisset, tantam calamitatem, tantamque bonarum artium *iacturam* maioribus afferre non potuisset horrenda ista barbaries, quae, simul ac sequenti tempore feliciori auspicio diuinoque consilio rursus colebatur literarum, ad veram humanitatem pertinentium, campus, et *Germanorum lingua*, imperantibus Caesaribus Suevicis, aliqua saltem ratione ad poesin mollior atque suauior fugebatur, licet non penitus propulsa proscriberetur, statim tamen concussa de imminente fuga atque exsilio permulta extimescere coepit. Quid inde? sollertissima sane commentatione iungi et inculcari meretur omnibus Germanis indefesa industria atque vigilantia pro veneranda atque magis magisque emendanda *lingua patria*, ne, illius studio intermortuo atque sepulto, ipsorum *artes liberaliores atque doctrina* rursus aufugiant, illisque profugis, pristinae ignorantiae caligo reuocetur et restituatur, ita, ut hostis atque pestis sit *domesticae elegantiae*, qui, calumniandi veneno infectus, modicam assiduitatem, *sermoni patrio* consecratam, vituperet, aut, pulvere antiquitatis monumentorum obruti iudicis vultum affectans, miserabili risu excipiat omnes, qui aliquid tantum temporis atque operae dant *linguae*, cui inde ab incunabulis ab ipsa *Patria* sunt adfuefacti. Iam quid dicam de *necessitate culturae linguae patriae in usum rerum diuinarum, tam pro suggestu sacro, quam in instituentis de Religione rudioribus?* Quodsi CICERO nunquam, inquit, de bono oratore,

tore, aut non bono, doctis hominibus cum populo dissensio fuit, facile apparet, quantum laboris illi sit perferendum, qui oratoris sacri munere perfungi velit, ne quid intermittat, quod ad Religionem non solum uniuscuiusque captui, sed etiam populari assensui accomodandam, aliquid conferat. Populus enim si idem de oratoris praestantia, quod viri eruditione conspicui statuunt, iudicium fert, certe omnes ingenii vires ab oratore sunt intendendae, omniaque artificia adhibenda, ne ipse Religionis causae desit, neglectis illis remediis, quibus aditum ad animos audientium omnium sibi parere, aculeosque in illis relinquere potest. Quid vero est, quod his subsidiis, praeter mores oratorios, maiori iure maiorque commodo annumerari possit, quam linguae vernaculae elegantia, ubertas, atque suauitas? hae praecipuam fere et aequalem vim habent in eruditorum atque populi auribus, hae parum obseruatae atque violatae oscitantes reddunt omnes omnino auditores, quid? quod, taedium atque nauseam iniiciunt. Elegantiā enim qui turpiter negligit, is inquinatē loquitur, neque solum singulas voces, sed etiam integras verborum coniunctiones profert, quas fugiunt aures teretes atque religiosae, quaeque eo magis molestae et ingratae sunt, quo saepius in oratione auditu percipiuntur, ubertatis defectus neque aurium fatietatem vincit, easdem semper voces, easdem dicendi formas, atque eosdem iungendi modos fastidiose repetens, neque liberam et latam, sed multo adstrictiorem et contractiorem efficit orationem, quam aures populi requirunt, et suauitas denique si desideratur, quo permulcebit orator sacer? quo perfundet auditorum animos? quo illos feriet, perfringet, et percutiet? Nihil enim est, quod ad causam concionatorum miserandorum suscipiendam mones, doctrinarum diuinarum vim per se tantam esse, vt sine his subsidiis ad intimos audientium animi recessus penetrent, tantamque illis inesse grauitatem, vt omnes hae artes humanae multo infirmiores debilioresque sint, quam quae aliquid roboris addere, aut, si desiderentur, subtrahere possint. Verum est, omnes Religionis praecones in eo versantur, vt praecepta diuina de vita hominum instituenda tradant, siue, pro anili loquendi forma, omnes sacerdotes praedicant VERBUM DEI, sed, nisi fallor, ea constans et perpetua erit animi humani indoles, vt pronior atque facilius sit ad assensum illis veritatibus praebendum, quae suauis-

suauitatum condimentis sunt obductae, atque oblitae, quam quae, illis destitutae, iniucundi et molesti sensum afferunt, et, si ad ipsum Religionis christianae auctorem, eiusque disciplinam in patefaciendis doctrinis sacris, respexeris, primo statim adpectu animaduertere potes, illum ipsum hominum, tunc temporis viuentium, intelligentiae multum concessisse, omniaque ad illorum de venusto atque elegante genere dicendi iudicium accommodasse, ut nunquam animum inducere possim, ad credendum, eiusmodi artificiorum humanorum contemptionem alio consilio esse excogitatam, quam, ut profana ignorantiae ingeniique tarditatis suspicione remota, *sacrae auctoritati*, quantum fieri possit, consulatur. Ego verum supplicium atque tormentum putarem, si istiusmodi sermone sacro interesse cogerer, qui, illo ornatu priuatus, somno potius excitando, quam attentioni inflammandae, aptus atque idoneus esset. In instituentis vero de Religionis rudioribus quamquam permulta adhuc alia perspicuitatis consequendae remedia, quibus lux inferri potest doctrinis tradendis, omnibus satis superque cognita sunt, tamen vix verbis exprimi potest, quantum adiumenti accurata et absoluta *linguae patriae* cognitio praestet. Quaestiones enim sexcenties saepe permutandae sunt, ut imbecilliores atque tardiores ad rectam responsionem, sponte sua inueniendam, sensim adducantur, verbis palaestrae atque olei alia sunt substituenda, quae turbae ciuilis, atque adeo intellectu facilia videantur, voces ambiguae cedere debent clarioribus, vocabula, notioni exprimendae aptissima, semper illis sunt praefenda, quae huic non respondeant, integrae formae dicendi, quae significatione non differunt, et a diuersis quasi rerum docendarum faciebus deducuntur, saepissime sunt coaceruandae, quam mollis igitur, quamque flexibilis in erudiendo debet esse oratio, ut sequatur, quocumque torqueas, quanta copia verborum, in consuetudine populari idem valentium, quanta diuitiae integrorum loquendi modorum, eandem vim atque potestatem habentium, debent esse in promptu! quidni igitur? *linguae vernaculae* diligentissimam culturam ab vnoquoque illorum maximo iure non putes esse exigendam, qui ad diuinarum rerum intelligentiam omnes cogitationes suas atque omnia studia conferre constituerit? idem dixerim de *legum iurisque studio*, et de omnibus iis, qui animum ad consignandas historias appulerint, nisi ve-

rendum esset, ne nimia argumentorum abundantia, nimiaque orationis vbertate, in vrgenda *linguae patriae* necessitate, molestias crearem superfluas. *In cecissis enim agendis* quantam vim habere potest elegans atque venusta defensio in iudicis animo, et, *in conficiendis rerum gestarum monumentis* quid suauitatis, quid voluptatis affert grata verborum ratio, et genus orationis fufum atque tractum, et cum lenitate quadam aequabili profluens! abripitur et tenetur iudex genere dicendi, a iudiciorum consuetudine, et forensi sermone abhorrente, frontem contractam explicat, et sententiam pronunciat, causae patrono honorificam, abripitur et tenetur historiarum lector generis scribendi vrbantate atque variatione, lactea quadam vbertate nutritur, et, quia legendi cupiditatem nunquam fere explere potest, non sine maxima violentia a lectionis continuatione auocatur et retrahitur. Itaque procul hinc, procul ite, profani vos contemtores *linguae Patriae suauissimae*, pudeat vos *barbariè domesticae*, abscondite vos in vastis ignominiosae vestrae ignorantiae lustris, et, ne clamoribus, et conuiciis, et sibilis vos confectentur atque explodant amantiores *Patriae* ciues, hinc nunquam in illorum adspèctum prodire conamini!

In ipso huius commentationis initio nisi apud omnes delicatae atque mollis aetatis nostrae studiosos mihi ipse quid intruisssem, quod non sine maxima animi aegritudine erit exedendum, nihil mihi certius esset sperandum, nisi hoc, fore, vt iidem viri, *assiduitate atque indefessa in addiscenda lingua Patriae industria* tot argumentis a me commendata, se mihi praebeant maxime liberales atque propitios. Vtinam vero illis placeat, eadem comitate atque mansuetudine, qua in iudicandis his rationibus erga me vsi sunt, illa perlegere, ad quae nunc progrediendum censeo, sed hoc est, quod frustra optari videtur. Indignatio enim atque ira, *prima* huius prolusionis *parte* in animis ipsorum fortasse exstincta, nunc certissime in nouas flammis erumpet, nunc recrudescet vulnus, ipsis inflictum, quod coalescere videbatur, nunc nouis criminandi studio noua alimenta praebebo, nunc nouis conuiciis ferient aures meas, si, tanquam doctor vmbra-ticus, prorupta audacia atque impud. nte temeritate *de aetatis praesentis nimia sermonis patrii cultura querimonia mouero*. Sed, quaecumque in me sint voluntate, aut potius inhumanitate, nunquam tamen im-pedi-

pedient, quo minus ipsorum beniuolentiae nihil omnino concedendum iudicem. Studium, quo nostrae aetatis homines non tam tenentur et feruntur, quam abripiuntur et trahuntur, ad opinatam *linguae germanae* emendationem, tam immoderatum, tam feruidum, tamque furiosum est, vt, eruditis, quae vocantur, linguis longe multumque postpositis, in illam solam incumbant, illique principatum vindicent. *Quam impar deprehenditur cupiditas, qua leguntur germana scripta, et libri latini!* non solum illa eruditionis documenta, quae nostris temporibus *lingua latina* exhibentur, quaeque non omnia tanta negligentia, tantaque elegantiae ignorantia confecta sunt, vt priscae latinitatis censoribus animaduersione atque castigatione digna videantur, sed etiam aurea illa *Romanae* antiquitatis monumenta a plurimis cum auersatione quadam abiiciuntur. Quot reperiri credas illorum, qui, muneris partibus perfundi, otium consecrent legendis scriptoribus, qui ob insignem excellentiam dicuntur *classici*? quam immensum putes numerum illorum, qui, humanitatis nomine indigni, literarum humaniorum disciplinam late regnare, et rerum magnitudine atque vtilitate amplam et vberem esse, iniquissime negent, ita, vt scriptores *Romanos* (quid enim garriam de *Graecis*?) inter reliquos ipsorum libros, in forulis librariis magnifice collocatos, frustra quaeras? noli me interrogare, quae causa sit, quod tantam indignitatem experiantur et recentioris et antiquioris aetatis *scripta latina*, alioquin bona fide (*probe me iam nosti*) et pro vero animi iudicio mihi respondendum est: *tam late iam dominatur barbaries, vt ab omnibus, qui eruditi nominari cupiunt, non intelligantur, hinc plurimi e re sua putant, se aduersus eiusmodi libros superbia munire, et contentum armare.* In quot manibus vero versantur *scripta germana!* quanta cupiditate, quanta fame leguntur! omnes illi *eruditorum nostrorum*, qui elegantiori aetati quam accuratissime respondere, solo in honore positum putant, quique adhuc dubitant, *Musis*, an *Nymphis* nomen profiteantur, illorum lectione assidua capti tenentur, omnes illos hebetes, obtusos, agrestes, vastos, surdos, adque luscios vocant, qui ingenium diuinis illis libellis fingendum (*delendum*) non tradiderint, epulis accumbentes cibos capiendos his condimentis sibi iucundiores dulcioresque reddunt, muneris *grauissimi* laboribus *religiose* peractis, animum suauissimis hisce dapibus atque nutrimentis recreant,

ant, aut in ambulationibus, ad maiorem voluptatem percipiendam, germani cuiusdam scriptoris librum in succum et sanguinem conuertunt, et vel in lectis harum Gratiarum consuetudine tam diu delectantur, donec *Morpheus* amabilis illos, tot negotiis atque molestiis defatigatos et confessor, somno oppresserit: omnes illae feminarum nostrarum, quae persuasum habent, veram pulchritudinem, verumque pretium cerni in cincinnorum sumbriis, ope comarum adulterinarum, siue caprinarum, siue equinarum, artificiose compositis, atque in reliquo capitis ornatu, per gradus in excelsum, *instar suggestus*, exstructo, hae omnes igitur, ne animulae ipsarum tenerrimae incultae negligantur, ex his fontibus salubres liquores ducunt, et ingenia atque pectora irrigant, in circulis, quibus potiones e fabis orientis parantur, e sacculo acuum ad texendum necessariorum libellum germanum (non illum, qui inscribitur: *de sapienter administranda re domesica, siue Hausmüther*) protrahunt, cuius suauitates in bonarum amicarum animos praelegendo transfundant, et rei culinariae cura ne aut formosam faciem fumo, aut manus callo obducant, hinc multo gratiori quodam spiritu afflari se malunt lectione fabulosae cuiusdam historiae, aut comoediae lingua germana scriptae: multi nostrorum iuuenum, qui beati RHENI alas nonnunquam adhuc sentiunt, quique in addiscendis regulis primariis, aut in repetendis scholis multo saniori ratione tempus consumerent, perniciosissimo istorum librorum veneno mature iam inficiuntur, lectionibus dum interfunt, illos ad manum habent, sibi que multum iam in literis posse videntur, horum scriptorum lectione ingenium simul ac fuerit nutritum: immo serui circum pedes atque ancillae nostrae a studio istiusmodi librorum tam prope fortasse absunt, ut illi in conclauis exteriori, aut in carpento, siue domino a tergo stantes, siue apud equorum agitatore confidentes, et hae, quamuis non purgantes in labro fordidas patinas, neque scopas ad aedes verendas dirigentes, tamen in culinae scamno sedentes, ollamque, carbonibus repletam, intra pedes stola circumdantes, oculos illis libris mox habeant infixos. Num igitur adhuc dubitas de aetatis praesentis nimia sermonis patrii cultura? Berolinenses quidem eruditi, in Bibliotheca vniuersa Vol. XIX. P. I. p. 300. haec statuunt: wenn man die Wissenschaften auch unter andern Klassen von Bürgern zu bringen anfängt, die keine gelehrte

Lehrte Erziehung bekommen haben, und so bald der Geschmack am Bü-
 cherlesen sich mehr, und auch unter das andere Geschlecht, ausbreitet,
 alsdann fängt die Nation an, sich aufzuklären, sed liceat respondere:
Literis collustrati factores, futores, et reliquis opifices, quid? quod,
feminae, literarum luce illuminatae, h. e. eiusmodi homines, qui,
abiectis sordidae artis suae, aut rei familiaris et domesticae, instru-
mentis, locum inter eruditos occupant, et tabernas culinasque cum
doctorum auditoriis permutant, necessario aetatem nostram multo
feliciorem reddent, quam illi soli, qui sectae tremulantium, alio-
rumque fanaticorum, sunt adscribendi. Quae porro sunt illae lite-
rae atque artes liberaliores, quas scriptores nostri carminibus Anacre-
onteis, fabulosis historiis, aliisque libellis, longe lateque inter ciues
diffundunt? quid denique eiusdem Bibliothecae uniuersae Vol. XIX.
P. I. p. 303. legitur? wenn es in dem Kopfe des Unterthanen nur
einmal so klar ist, daß er weiß, wie er sein ehrlich Gewerbe, und seine
Wirtschaft am vortheilhaftesten treiben soll, dann ist er aufgeklärt ge-
nung; zu urtheilen, ob sein König einen gerechten Krieg führe, ob die
Steuer, die er fodert, billig sey, ob das Fegfeuer nebst dem theologi-
sehen auch noch einen politischen Grund habe, das braucht der Kanne-
gießser nicht zu wissen, u. s. w. bene, facilis est accommodatio!
 Sed redeo. Plura, quae fidem faciant, addenda sunt, quid sentis de ni-
 mis impari librorum latinorum et germanorum multitudine? horrenda sane
 librorum, lingua germana compositorum, eluione inundamur, omnes,
 qui ingenii ostentationem spectant, et eruditionis laudem magnique
 nominis celebritatem appetunt, gloriae immortalitatem scriptis ger-
 manis sibi conciliari existimant, latinorum librorum, qui nostra aetate
 in lucem publicam emittuntur, tam exiguus certe reperitur nume-
 rus, vt vix vnus itemque alter hinc inde recens editus conspiciatur.
 Ex nonnullis tabernis librariis nuper quosdam indices accepi, quibus
 nomina atque inscriptiones continentur librorum nouissime typis ex-
 scriptorum, et quouis pignore cum vnoquoque contendere ausim,
 latinorum librorum numerum singulis nundinis magis magisque minui,
 germanorum tantopere augeri, vt vires ingenii humani vix sufficiant
 excogitandis nouis librorum denominationibus. Quid? num tam pau-
 ci sunt, qui lingua Romana mentis cogitata publico adspedui subit-
 cere possint? ista effutire frontis sane perfrictae, animique esset im-
 puden-

pudentissimi. Diuino aliquo munere permulti nobis huc vsque con-
 cessi et conseruati sunt Viri, diuinarum humanarumque literarum
 Consultissimi, qui librorum, ab ipsis *sermone latino* editorum, ele-
 gantia atque vrbanitate quam proxime accedunt exemplis *Romanae*
 antiquitatis venustissimis, quique impediunt, quo minus literae ele-
 gantiores penitus lapsae praecipites eant, sed religioni sibi ducunt,
 bonum redemptorem *operum suorum latinorum* nummis emungere, au-
 ctioresque fieri poenitentiae nocentis. *Bellae literae*, et *scientiae pul-*
chrae, quae satis eleganter vocantur, eaeque solae, nostra aetate ex-
 petuntur, *libri germani*, ad has pertinentes, quam cupidissime emun-
 tur, hos, veluti amicas (*amasias ignoro*) suas, amplectuntur, atque
 exosculantur experientissimi nostri *bellae literaturae* censores, *latine*
 scriptos libros non fert aetas nostra, hanc mercem vilem atque obso-
 letam non facile quisquam quaerit, et bibliopolae, quia venturum,
 vt sumtus, quos in eiusmodi libros edendos impenderint, ipsis com-
 pensentur, nullo modo sibi persuaderi patiuntur, vt illis in publicum
 vsum emittendis manum admoueant. Adeo non tam tepescere, quam
 frigescere videntur *Romana!* adeo dominantur *Germana!* et vt quis-
 que est humanissimus, ita liberalissimus est in gratificando delicatulis
 nostris aequalibus, eorumque corrupto gustui atque moroso fasti-
 dio. *Berolinenses* eruditi hic rursus sequentia afferunt eodem Vol.
 XIII. P. I. p. 301. *Diejenigen, die ihrem Berufe nach Gelehrte sind,*
können sich das Bedürfnis einer gewissen Art von Schriften nicht den-
ken, die ihnen verächtlich scheinen, weil sie als Gelehrte nichts daraus
lernen können, sed vae vobis, *bonae literae*, quia vobis idem apud nos
 accidit, quod apud otiosos *Athenienses*, et luxuriosos *Corinthios* vo-
 bis accidisse legitur, vt NECESSARIAE ARDELIONVM DELI-
 CIAE putemini, ad tempus prauumque otium conterendum! Quae
 omnia quamquam vix credenda videntur, tamen in multo maiorem
 admirationem vt abripiamur, necesse est, animaduertentes, *ipsis lin-*
guis eruditiss annumerari linguam germanam, ita, vt exinde etiam *prae-*
sentis aetatis nimiam linguae patriae culturam, quam luculentissime
 comprobari posse persuasum habeam. Nihil dicam de more, in Aca-
 demiis a plerisque doctoribus recepto, quo in scholis habendis vt-
 untur *lingua germana*, quamuis vel ex eo appareat, *huic linguae tan-*
tum honoris tribui, vt in censum *illarum* referatur, quae obtinent
 inter

inter eruditos, si res, doctrinae cuiusdam partes respicientes, tractantur. Verum est, abitus discipulorum e scholis nimis acceleratus praeter vulnera illa, quae ipsis iuuenibus nostris infligit, haec etiam incommoda atque pericula necessario affert literarum reipublicae, ut linguarum eruditae antiquitatis ignorantia atque barbaries in dies latius serpat, et magis magisque iuualescat, sed fortasse ipsi Viri illi, qui de intermissione laborum nostrorum in fingendis iuuenum ingeniiis sane iniquissimas querelas iactarent, abrogata illa *germane* docendi consuetudine, impedirent, quo minus iuuenes nostri, intemperstia immoderataque Academiae cupiditate trahi, scholam relinquerent, et ex illa, pennis nondum satis firmis sustentati, euolare cuperent. Haec tamen missa faciam, num omnes libri, qui *lingua germana* conscribuntur, nihil aliud continent, nisi ludos scenicos, fabulas Romanenses, aut alias eiusmodi delicias, siue potius ineptias, an variae etiam disciplinarum sublimiorisque eruditionis partes in illis traduntur? sagacissimi, qui sibi videntur, Religionis amantissimae aduersarii, ad perturbandos imperitiorum animos, maxime pestiferam machinationem atque clandestinum artificium excogitarunt hoc, ut animi malitiam, dicacitatis acerbicatem, et calumniandi rabiem, ad fundamenta Religionis christianae labefactanda et conuellenda, *libellis germanis* exprimant, nequitiaeque venenum mortiferum euomant, multae praeterea doctrinae, ad cognitionem legum, artis salutaris, philosophiae, aliarumque altiorum artium pertinentes, vitae Viros eruditorum curricula, aut *lingua patria* describuntur, aut ex peregrinis linguis, non *latine*, sed *germane*, vertuntur, scriptores classici, tam *Graeci*, quam *Romani*, in *linguam vernaculam* transferuntur, voces, ad consequendam perspicuitatem atque breuitatem ab eruditis inuentae, quae dicuntur *termini technici*, *sermone germano* indicantur, ut nihil amplius restet, quod ad penitus extirpandam inter Germanos *linguam latinam* multum conducere possit, quodque permultis sane gratissimum foret, nisi hoc, ut *disputationes academicae*, et *publicae ingeniorum in distribuendis stipendiis atque honoribus explorationes germana lingua* instituantur. Quis vero est tam remotus et abalienatus ab omni partium studio, quin liberalissime fateatur, hanc *sermonis patrii* culturam multo maiorem iniquioremque esse, quam quae probari praedicarique possit? Quid denique dicam de

novis istis vocibus, quae contra omnem analogiam, quae dicitur, formantur? nonne exinde eadem linguae nostrae, eaque nimia, cultura evidentissime apparet, de qua in praesentia verba facio? CICERO, qui ipse multis vocabulis, ductis ex graecis fontibus, locupletavit linguam latinam, lib. III. de Fin. bon. et mal. concessum est, inquit, a Graecia, ut doctissimi homines, de rebus non perualgatis, inustitatis verbis uterentur, quanto magis id vel nobis est concedendum, qui ea nunc primum audemus attingere? In lingua, quae versatur in usu vitae, verba recens inuenta, si propter necessitatem (h. e. ad exprimendam rem novam, cuius nomen adhuc desideratur, aut ad quam antiquum non satis commode transferri potest) sint fida, neque ei, quae analogia vocatur, repugnent, ferantur, quamquam et hic opus est cautione, ut in oratione populari tam demum illis utamur, cum ita inuasuerunt, ut ab omnibus intelligantur, nostri vero novorum vocabulorum opifices hic tantae sunt audaciae, ut vocabulis recens profectis ad risum atque illusionem iterum iterumque nos provocent. Primo enim, qui modo aliquem linguae cuiusdam leniter fluentis sensum habet, is sane mihi facilis in concedendo est, linguam germanam multo minus teneram atque flexibilem esse, ad formandas novas voces, quam fuerit Romana, et maxime Graeca, quia plurimis illius vocibus, iisque simplicibus, inest durities quaedam, quae nunquam impedit, quo minus facile sequantur, illas si ad compositionem cum aliis torquere volueris, ut magna diligentia per se sit adhibenda, ne aures, gratiori linguae suavitati aduersatae, perfricentur. Deinde proclivitas istorum novitatis sedatorum tanta, illorumque munificentia tam prodiga tamque larga est, ut, etiamsi nulla linguae paupertas sit fabuleanda, auctores tamen fiant vocabulorum nunquam auditorum, certe ex nulla alia ratione, nisi, ut, antiquitatis fastidio capti, delicatae in inuestigando sagacitatis famam prae se ferant. Similitudo porro, atque recepta et obseruanda in fingendis componendisque vocibus conformatio tam supine atque friuole ab hisce fabricatoribus negligitur, ut maxima vis nobis sit afferenda, ne in cachinnum vel efusissimum erumpamus, audientes talia vocabula, quae linguae monstra, portenta, atque prodigia sunt nominanda, aut ordinem quandam illorum, qui primariis Grammatices regulis quam proximè aduersatur. Immo vix fieri potest, ut retinear ab indignatione atque

atque vehementia, si perpendo, istos artifices vel eo licentiae contra omnem religionem progredi, ut istiusmodi mercedem *sacri suggestus* auctoritate digniorem praestantiolemque reddere, et in tradendis rebus diuinis, ad molliorum atque odoribus suauibus perfusorum auditorum gratiam, aut plebeiarum muliercularum admirationem captandam, tam absurdis, tamque insulsis ineptiis uti audeant. Siccine *legati diuini* partes aguntur? Siccine Religionis amantissimae grauitas augetur, auctaque audientibus iniungitur? Quibus omnibus simul sumtis, ut maxime impar deprehendatur librorum latinorum et germanorum cupiditas, ut germanorum librorum multitudo longe multumque excedat atque vincat numerum latinorum, ut eruditus linguis annumeretur germana, et, tam praeter necessitatem, quam contra omnem analogiam formetur innumera nouarum vocum caterua, nemo facile sapientiorum reperitur, qui inhumanitatis, aut domesticae barbariei me accusandum censeat, si de aetatis nostrae nimia sermonis patrii cultura conquerar. Rideant, aut oderint, et calumniis me dilacerent omnes, quibus hae querimoniae iniustae et iniquae videantur, quique, nouitatis folius ardore incensi, in dabitationem vocent, *linguae patriae* studium vnquam nimis vrgeri posse, ego, quamuis aegerrime feram, Patriae amore illis si cedere cogar, tamen persuasissimum habeo, omnia haec feruoris in *linguam vernaculam* documenta esse eiusmodi, ut, quo luculentius illum testentur, eo grauiorem perniciem afferant eruditioni.

Nihil enim certius, magisque indubitatum est, nisi hoc, *nimiam sermonis patrii culturam foecundam parentem esse hodiernae barbariae*, et hoc vnum est, quod comprobandum adhuc restet. Constanti et bene confirmato animo ad postremam hanc prolusionis praesentis partem progredior, quamuis aduersarii, quos initio huius commentationis me criminantes induxi, vel vehementissimo odio inflammantur, ipsorumque numerus tam immensus sit, ut vbique locorum me cingant, circumque prostertere conentur. Iniurias atque calumnias, quas indignas patimur, non video, cur vereamur, illarum ope nihil disceptatur, et, qui principatum in illis congerendis et coaceruandis positum putar, is tam fordidus atque illiberalis videatur honestioribus, ut nihil humanitatis atque dignitatis cuiquam subtrahere possit. Veritas argumentis confirmatur, non conuiciis, hinc

ca pant et perfringant me, quicumque velint, ego, his praemunitis, tres illas rationes, quae in promptu sunt, fidem ut mihi habeas, proferam. Vna est: *nimia linguae patriae cultura ideo hodiernae barbariae causa est, quia linguas eruditas, earumque studium propellit.* Non opus est magna orationis ubertate, causa, quae in praesens agitur, ex antecedentibus intellectu facillima est. Maxima aviditate vel ab iis, qui eruditionis laudem sibi vindicant, leguntur *germana scripta*, latina vero, tam, quae recentioris, quam, quae antiquioris aetatis sunt, susque deque habentur, libellorum porro, qui nostris temporibus *lingua patria* consuuntur, (*conscarinantur* dicerem cum multis, si probatae latinitalis esset) tanta mole opprimimur, ut vel otiosissimis ardelionibus, gratis anhelantibus, tempus non sufficiat, quod impendant illis perlegendis, *latinorum* vero librorum, qui nostra aetate in publicam lucem prodeunt, tam exiguus, et, ratione temporum maiorum nostrorum, tam deminutus numerus reperitur, ut fere in admirationem abripiamur, si praeter omnem expectationem vnus itemque alter oculis nostris fuerit subiectus, ipsis denique linguis eruditis haud impar putatur *lingua Germanorum*, ut non solum permultae res, quae ad aliquam eruditionis partem sunt referendae, *germane* describantur, sed etiam ipsa doctae antiquitatis tam graeca, quam romana monumenta *versibus germanis* exprimentur, quid igitur aliud exinde necessario sequitur, nisi hoc, ut quam studiosissime elaboret aetas nostra de fugandis et expellendis linguis illis, quae magistratae omnis exquisitae et accuratae eruditionis sunt praedicandae? Sic, non actis quasi cuniculis, sed aperto Marte, atque infestissimo impetu oppugnatum eunt bonas literas illi ipsi viri, quibus splendidum eruditorum nomen non putatur recusandum, sic studium Graecorum atque Romanorum non tam impeditur, quam extirpatur, sic deletur et extinguitur apud nos exercitatio linguarum, quas illi populi cupidissime coluerunt, a quibus omnis cognitio humana ad nos dimanavit! Quid vero, inquirunt recentioris eruditionis amanatissimi, quid detrimenti nobis affert haec prisinarum linguarum iactura? valeant, valeant ista iuuentutis nostrae tormenta! quoties in pueritia, illas ut addisceremus, grauem sensimus magistri manum, armatam virgis atque baculo! quid optatius nostris iuuenibus contingere potest, quam esse tam felicibus, ut liberentur ab his cruciatibus, iisque tam exquisitis,
quam

quam omnino *superfluis*? quae maiora et gratiora merita in illos conferre possunt eruditi, quam si omnem operam omnemque animi intentionem ad id dirigunt, quo proscribant has nugas scholasticas? O si tacuissetis, vos, boni viri, quantam ignorantiae ignominiam vobis conflatis ipsi! literis *graecis* et *latinis* si nihil tribuere inceperimus, vestris *bellis literis*, quas nominatis, omnia, necesse est, ut sub pristinum barbariei iugum, et ad pristinas tenebras reuocemur. Vos sapientia atque intelligentia, in pretio Humanitati statuendo, nobis longe multumque praestare vobis videmini, sed tantae estis iniquitatis, ut magistrorum vestrorum imprudentia atque ieiunitate ipsam Humanitatis disciplinam metiri, et, qui illis debetur contemptus, ad eundem literas humaniores vocare velitis? Vos elegantioribus in artibus optime versatos esse aliis persuadere studetis, sed historiae monumentorum tam egregie hospites et peregrini estis, ut nesciatis, funestissima illa saecula, quibus mens humana stupendae superstitionis vinculis tenebatur, ob ignorantiam literarum *graecarum* et *romanarum* barbara, et seiuncta ab omni elegantiae cultu fuisse nominata? non vobis videntur videtur, ne, venerandae antiquitatis linguae si rursus sepultae et neglectae erunt, caligo atque tenebrae densissimae redeant, nihil est, et multo minus in eo sunt omnia, si dicitis: nonnulli scriptorum nostrorum, quos in deliciis habemus, felicissimi in inquirendis Graecorum et Romanorum vestigiis fuerunt, imitandique studio quam proxime ad illos populos accesserunt, hos igitur nostrum si imitando consequi studuerimus, illis ipsis vetustatis monumentis supersedere possumus, neque villo metu, ne barbaries pristinas sedes rursus occupet, percellimur. Quinam sunt illi, quos e nostris scriptoribus cursum ad graecos romanosque fontes flexisse putatis? num ingenia illorum vere continebantur horum populorum aemulandorum studio, an vos, opinione quadam decepti, hoc persuasum putatis? esto tamen, nec nego, ita esse, num hi omnia tanta avaritia e scriptis *graecis* et *romanis* corraserunt, ut vobis nihil omnino relictum sit, quod in rem vestram conferre possitis? Iam satis de hoc, arctissime cum illo coniunctum est alterum argumentum, quod nunc tractabimus. Aetatis praesentis nimia sermone patrii cultura causa est hodiernae barbariae, propterea quod ingenia remouet ab ardore imitandi optinum. Arbitrari nequeo, falli me, si dicam, causam, cur inde a tot saeculis principes Graecorum Ro-

manorumque scriptores dignitatem suam obtinuerint, esse hanc, quod apud eos in *rebus* et *verbis* maxima reperitur diligentia, quodque soli omnino sint accuratissimi in rebus mente concipiendis, et in illis, quae cogitarint, exprimendis. Assidua illorum lectione aliter suis nutritis, et acuitur artibus idoneis sensus ille ordinis, decoris, atque pulchritudinis, purissimi ex illis profluunt omnis sapientiae, eloquentiae, poeseos, historiarumque fontes, et in dilectu verborum tantam munditiam, urbanitatem, perspicuitatem, concinnitatem, copiam, atque suauitatem obseruant, vt nihil ad delectandum mouendumque cogitari possit aptius. Hinc non est, quod mireris, tantam praestantiam illis ab liberalissimo quoque Humanitatis aestimatore concedi, vt recentiores scriptores a communione aequalis laudis atque opinionis, quae de antiquis est, prohibeat. Viri illi non fuerunt doctores umbratici, sed in administranda republica versatissimi, et rebus, domi militiaeque gestis, celeberrimi, qui gloriae suae nihil detrahi putabant, sed summae laudi sibi ducebant, si eruditionis adminiculo de hominum institutione atque emendatione elaborarent, apud ipsos populos, inter quos vivebant, doctrina atque opera scriptoris non annumerabatur vitae sustentandae remedii, sed libere atque ingenue ad salutem publicam augendam adhibebatur, qui literarum artiumque liberaliorum cultura reliquis praeferrere merebantur, inter illos summi honores et laudes maximae ab integro populo largissime distribuebantur, et multos denique annos in conscribendis monumentis consumebant, illaque, summa industria atque assiduitate limando et poliendo emendata, peritissimorum iudicum explorationi prius subiiciebant, quam in lucem ad speculumque publicum emitterent. Ab horum igitur, eorumque longe praestantissimorum Virorum imitatione nimia sermonis patrii cultura nos remouet, maiorique in dies dissimilitudine ab iis seiungit, adeo, vt permulti iam nostrae aetatis, ad ignauiam atque molliem inclinatae, homines in scribendo, maxime *latine*, negligentissimi sint, prodantque libros, quos, velut ingenii partus, magis inchoatos immature per vim excussisse, aut per temeritatem effudisse, quam cura et diligentia absolutos edidisse videantur. Nolite, vos, boni viri, qui contrarias partes tuemini, nolite rursus prouocare ad elegantissimos, quos putatis, scriptores germanos, persuasione capti, vos, illis si assidue legendis studueritis, quia ingenia sua veterum passu bene nutruerint,

uerint, quam proxime imitando accessuros esse optimo. Ex parte enim, quod attinet ad hanc opinionem, vobis iam respondisse mihi videor. Sint viri, quibus operam datis, in rebus accuratissime mente concipiendis, et in iis, quae cogitarint, lingua patria elegantissime exprimiendis, sint, inquam, aemulationis laudandae studiosissimi, quomodo vero in illorum consuetudine atque familiaritate linguae latinae venustatem atque copiam vobis comparabitis? de hac, ut dicitis, 'vor parum solliciti estis? vobis sufficit, mentis cogitata qualicunque ratione cum eruditis latine posse communicare? profecto istiusmodi illiberalia atque sordida iudicia, quorum similia ne ex opificum quidem ore audiuntur, silentio honestiori comprimate! simulac cibos, corpusculo vestro paratos atque appositos, immundos fastidiososque et esse patiemini, et sumere sustinebitis, tunc statim mihi persuasissimum erit, istiusmodi sermonibus, quibus in ingeniorum animorumque nutrimentis munditiei atque elegantiae rationem habendam negatis, amplius quid inesse, quam solam ignaviae atque ignorantiae dissimulationem. *Berolineses* Vol. XIX. P. I. p. 152. de lingua latina sic iudicant: *sie ist eine Sprache, die uns in den Wörterbüchern den ganzen Schreibstoff darbietet, und die man durch die blossen stilistischen Uebungen gar bald erlangt*, sed noli ridere, haec contra KLOTZIVM sunt dicta. Pressius agam, superest adhuc tertium argumentum, quo hodiernae barbariae origo ex nimia sermonis patriecultura derivanda confirmetur. Aliter nimis effrenato linguae germanae studio pigritia scholastica. Nihil dicam de communi illa legendorum librorum germanorum aetatis nostrae propensione, quae vel iuvenes nostros, in scholis adhuc commorantes, inuasit, quamvis permulcum quoque, ut ad! corrumpendos animos, sic ad reducendam luctuosissimam istam barbariem, conferat. Quod in censum linguarum eruditaram refertur germana, exinde subleuandae inneritiae iuuenili, et barbariae restituendae maxime consulitur. Probe enim sciunt iuvenes nostri, Academicarum doctores tantae humanitatis esse, ut scholis, latino sermone habitis, auditores non exerceant, quid igitur sibi vult morosus et difficilis ludi magister, negans, hunc itemque alterum discipulum tantos in latinitatis curriculo progressus fecisse, ut lectionibus Professorum cum utilitate interesse possit? stultitiae accutiendi sibi videntur, si linguae latinae, tanquam intermortuae, cognitioni comparandae indefesso studio assidere velint, opinantes, hac consuetudi-

tudine, *eaque dira*, qua doctores olim *Romana lingua* utebantur, sapientissime abrogata, nullam omnino aliam vtilitatem, ex *libris latinis* redundantem, esse sperandam, illamque huius linguae facilitatem atque intelligentiam, quae forte aliquando requiratur, vt *exploratori*, aut, si disputando specimen quoddam erit exhibendum, *adversario grauisimo*, pauca submisso murmure respondeant, in ipsa Academia, vbi *collegia examinatória, disputatória*, quid? quod, *sili*, quae dicuntur, frequentari soleant, adiuuante Deo se posse adipisci. Item porro, istuc voluerant *plurimi* iuuenes, non pauci antiquitatis scriptores, quorum lectione alumni disciplinae scholasticae continentur, in *linguam germanam* transferuntur! Liceat, paullulum accuratius, etsi breuiter, perniciem, quae iuuentuti bonisque literis eiusmodi interpretationibus affertur, in fine huius commentationis describere, quod, quia vtilissimae existimantur, maxime necessarium iudico. Verum est, (*magni enim poenitere non emo*) ne vnam quidem illarum mihi comparauim, neque iudicium de eius praestantia ferre possum, sed aliorum, eorumque longe periciorum, iudicium suffragiis, publicis in commentariis promulgatis, edoctus scio, inter omnes, quae huc vsque prodierint, horum scriptorum explicationes *germanas* fere ne vnam quidem reperiri, quae mentem scriptoris, aut eadem breuitate, atque simplicitate, aut eodem ornatu, eademque grauitate reddat. Quod si videbitur audaciam dictum, *HEILMANNI* beati velim diatriben legas, ineunte volumine altero Opusculorum, *Prüfung einer neulich herausgekommenen Uebersetzung des Herodotus, mit einigen Gedanken vom Uebersetzen*. Hic praecepta interpretandi tot dedit, tamque grauiam, vt, quam sit arduum interpretis munus, facile intellectu sit. A quonam vero illud certius expedasset, quam a *GOLDHAGENIO*, Rectore Magdeburgensi, qui *HERODOTVM* *germane* conuertit, qui vero toties aberrauit, vt satis mirari non possimus. Quanto tibi aequior videbitur sententia mea, e qua apparet, *germanos* illorum scriptorum interpretes multum laborare ad deprauandum omnem pulchritudinis sensum? num fieri potest, vt singularum vocum, et integrarum loquendi formarum potestatem exquisite et diligenter percipiam, nisi omnes scriptoris recessus, latebras, notas, et quasi nutus intellexero? concedamus vero, quod alii contendere volunt, has *germanas* veterum librorum, tam romanorum, quam maxime graecorum, explicationes

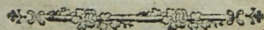
tanta dexteritate esse compositas, quae vnquam in eiusmodi labores cadere possit, impediunt tamen iuuenes, quo minus mentis vires ad id intendant, quo ipsi inuestigare possint, quae scriptor fenserit. Tanta enim fide, quasi iurati in eius verba, interpretationi adhaerent, vt vel latum unguem ab illa haud recedant, adeo, vt illorum linguae veteris cognitio, quotidie amplificanda, arctis et angustis limitibus cohibeatur, et omnino nullas, aut saltem perexiguas accessiones sibi conquirere possit. Multi quidem sunt, qui dicant: *ingenui atque liberales iuuenes, qui linguarum antiquarum studio flagrant, illarumque eximiae utilitatis certissime persuasi, singulas scriptorum suauitates suis oculis cernere, iucundamque cum illis familiaritatem sibi contrahere gestiunt, tunc demum ad eiusmodi riuulos confugiunt, cum reliqui fontes, ex quibus haurire possunt, et solent, ipsis fuerint praecclusi.* Sed, etiamsi hoc pro ipsorum opinione sic comparatum esset, improuidum tamen ac stultum est, animi iuuenilis *liberalitatem* hac ratione periclitari. Iuuentus semper procliuis est, vt omnium remediorum, quorum ope difficultates in literis colendis infringi atque superari videantur, periculum faciat, illa vero instituendi ratio, quae remouendis omnibus, *iusque vel leuissimis*, salebris atque impedimentis operam dat, quia exquisitam et diligentem eruditionem nunquam conciliat, *penitus inutilis*, atque *ridicula* est. Cures, vt bonae et follicite emendatae veterum scriptorum editiones, siue exempla, sint in iuuenum manibus, praeficias illis idoneos atque industrios praeceptores, *qui ad vitam scholasticam naturali quodam impetu feruntur*, ipsos vero iuuenes in eam consuetudinem adducas, vt, omnibus mentis atque ingenii viribus rei tractandae intentis, non tam *audiant*, quam *auscultent*, et prospere succedent omnia. Breuiter. Nihil vtilius, consilio *QVINCTILIANI* de lingua Graeca cum Latina coniungenda, *cum aequali cura vitamque tueri coeperimus, neutra alteri officiet.* Excolamus *patrium sermonem*, sed, nos etiam ad *doctorum* hominum societatem pertinere meminimus!

His finiam. Quae vero a me dicta sunt, *Lector Humanissime*, ea animo aequo rursus vt complectaris, Te rogo. *Praesentis aetatis nimia sermonis patrii cultura linguas eruditas, illarumque studium propellit, ingenia remouet a cupiditate imitandi optimum, et alimenta praebet pigritiae scholasticae*, quid igitur Tibi, si integer, nullisque partibus ad-

diſus cenſeri viſ, ſtatuendum videtur? num ciuibus noſtris gratulabimur de creſcente in dies ſcriptorum *germanorum* numero, an cum bonis illum lugebimus? num laetabimur praesentem bonarum literarum atque ingenuarum artium *florem*, an deplorabimus aetatis hodiernae *barbariem*? Fac pronuncies, ego ad indicandum huius commendationis conſilium progredior. *Quatuor iuuenes disciplinae noſtrae amantiffimi*, ad renouandam *ſanctiſſimam atrociffimae mortis Seruatoris memoriam*, et comprobandum *gratum animum in Schroederum*, Rectorem huius Lycai quondam meritiffimum, iuuenilis declemandi facultatis ſpecimina edent, illorumque ordo hic erit:

- I. CHRISTIANVS GOTTLIEB RIEHMERS, Blumenbergensis - Miſnicus, qui *de pace, per Chriſtum nobis parta*, diſeret *latine*.
- II. IOANNES CAROLVS AVGVSTVS SCHVFFENHAVERVS, Roeknitiensis - Miſnicus, qui *virtutem mortis Chriſti, in remittendis hominum criminibus*, inquiret *ſermone latino*.
- III. CAROLVS GOTTLIEB FLECKEISENIVS, Laaſa - Miſnicus, qui *Chriſtiani tranquillitatem, ex adſpectu vulnerum Chriſti manantem*, praedicabit *germane*.
- IV. SAMVEL GVILIELMVS MERKERVS, Zahna - Saxo, qui *Chriſtiani hilaritatem, ex contemplatione ſepulchri Chriſti oriundam*, augebit *declamatione germana*.

Ad quos beniuole audiendos, VIANTISTES SACRORVMSVMME REVERENDVS, SENATVS AMPLISSIMVS, SACERDOTES PLVRIMVM REVERENDI, PRAECEPTORES CLARISSIMI ET DOCTISSIMI, et omnes *bonarum literarum*, adeoque *Lycei noſtri*, FACTORES atque AMICI HONORATISSIMI, craſſino die, hora IV. in auditorio ſuperiori conueniant, obſeruantiffime et humaniſſime oro rogoque. P. P. Torſgauiae, a. d. X. Kalendar. Aprilium, A. I. S. MDCCCLXXX.

AB: 155056

VD 18

ULB Halle 3
003 085 112

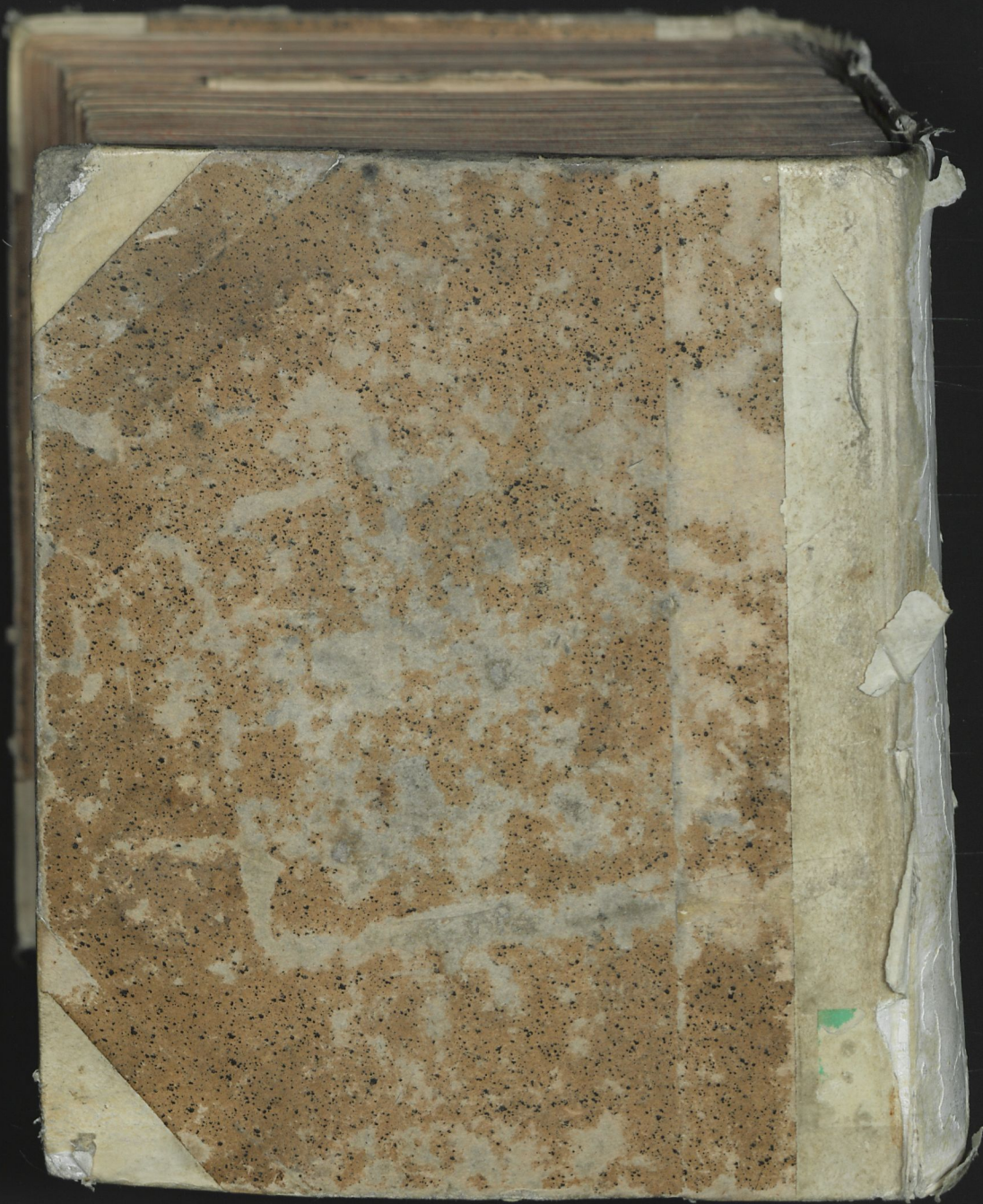

TA → SL
Nov 75 fkt 1

R

VD 17

NIMIA SERM
HODIERN

LTVRA
VSSA

AD SOLEM
EXE

ANDO
M

HV
CAROLVS

TENIS,

AA. LI

R.

